

DOI: [10.32702/2307-2105-2018.11.6](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.6)

УДК 330.338:68

*С. О. Тульчинська,
доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
О. І. Скоробогатий,
магістрант кафедри економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ПРИБУТКОВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

*Svetlana Tulchinskaya
doctor of economic, professor
professor of the department of economics and entrepreneurship
National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
Aleksandr Skorobogatui
master's student of the Department of Economics and Entrepreneurship
National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

THE MAIN FACTORS AFFECTING THE PROFITABILITY OF THE ENTERPRISE

У статті досліджено теоретичні аспекти поняття прибуток, основні наукові підходи до визначення даної категорії. Були дослідженні основні фактори, що впливають на прибуток підприємства та визначені основні чинники впливу на прибуток суб'єкта господарювання. З'ясовано, що фактори які мають вплив на формування прибутку, поділяються на екстенсивні (впливають на процес отримання прибутку через кількісні зміни) та інтенсивні (впливають на процес отримання прибутку через якісні зміни). До основних факторів, що впливає на прибуток відносяться: по-перше, конкурентоспроможність продукції, що випускається; по-друге, висока мобільність на ринку, здатність підприємства здійснювати економічні маневри, що робить об'єктивно необхідними облік ринкової кон'юнктури, гнучке маневрування усіма наявними ресурсами для досягнення ефекту; по-третє, гнучкість виробництва, здатність швидко змінювати асортимент продукції відповідно до запитів споживачів та здатність пристосовуватись до ритмічності ринкового середовища; по-четверте, здатність втілювати заходи, щодо покращення якості продукції, що виробляється чи послуг, які надаються; здатність підприємства дати споживачеві товар більш високої якості або товар з новими властивостями, за такі саме витрати. З'ясовано, що величина одержуваного підприємством прибутку залежить як від внутрішніх чинників, ефективності використання наявних ресурсів, так і від зовнішніх, основним з яких є стан економіки країни в цілому, що, у свою чергу доводить, що ефективний процес управління

прибутком є одним із найголовніших чинників ефективності господарської діяльності підприємства. Доведено, що фактори підвищення прибутковості підприємства полягають у здатності підприємства використовувати свої ресурси найбільш раціональним шляхом.

The article deals with the theoretical aspects of the concept of profit, the main scientific approaches to the definition of this category. The main factors influencing the company's profit and the main factors influencing the entity's profit were determined. It is found that factors that influence the formation of profit, are divided into extensive (affecting the process of obtaining profit through quantitative changes) and intense (affecting the process of obtaining profit through qualitative changes). The main factors affecting profits include: firstly, the competitiveness of manufactured products; secondly, high mobility in the market, the ability of the enterprise to carry out economic maneuvers, which makes it objectively necessary to account for market conditions, flexible maneuvering with all available resources to achieve the effect; Thirdly, the flexibility of production, the ability to quickly change the range of products in accordance with consumer demand and the ability to adapt to the rhythm of the market environment; fourthly, the ability to implement measures to improve the quality of manufactured products or services provided; the ability of the enterprise to give the consumer goods of higher quality or goods with new properties, for the same costs. It is shown that the profit received by the enterprise depends on internal factors, the efficiency of the use of available resources, and on external ones, the main of which is the state of the economy of the country as a whole, which in turn proves that an effective profit management process is one of the main factors of the efficiency of economic activity of the enterprise. It is proved that factors of increasing profitability of an enterprise consist in the ability of an enterprise to use its resources in the most rational way.

Ключові слова: *прибуток; управління прибутком; методи управління; чинники впливу на прибуток; ефективність.*

Keywords: *profit; profit management; management methods; factors of influence on the profit; efficiency.*

Постановка проблеми. Прибуток є спонукальним мотивом і основною метою господарської діяльності підприємства в умовах ринкової економіки. Вона приводить в рух усі виробничі фактори – капітал, працю, природні ресурси, підприємницькі здібності – для створення продукту, його наступної реалізації і отримання прибутку. Отже, процес управління прибутковістю – є одним з основних видів господарської діяльності на підприємстві, що забезпечує інтереси його власників, персоналу та держави. Саме тому, актуальним, особливо в сучасних умовах розвитку економіки України, що характеризуються макроекономічною нестабільністю, є дослідження основних факторів, що впливають на прибуток підприємства та визначенні основних чинників впливу на прибуток підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням основних факторів та чинників, що впливають на формування прибутку підприємства присвячено праці зарубіжних дослідників Д. Гелбрейта, О. Толпегіна, Ф. Найта, Р. Харрода та інших.

Питанням прибутку та визначенню основних факторів впливу на дану економічну категорію присвячено й праці вітчизняних учених С.М. Баранцева, І.О. Бланка, М.І. Гладкої, В.В. Художі, С.І. Ляшенка. Теоретичні аспекти управління прибутком діяльності підприємств знайшли відображення в наукових працях В.В. Апопії, В.І. Блонської, Я.Д. Качмарика, А.А. Мазаракі та інших науковців. Але не дивлячись на велику кількість публікацій у даному науковому напрямі, що, у свою чергу, є підтвердженням актуальності даного дослідження, процес вивчення основних факторів та чинників впливу на прибуток підприємства, в сучасних умовах господарювання, вимагає подальших досліджень.

Метою даної статті є дослідження основних факторів, що впливають на прибуток підприємства та визначенні основних чинників впливу на прибуток підприємств в умовах ринкової економіки.

Вклад основного матеріалу. Прибуток – найпростіша і одночасно найбільш складна категорія ринкової економіки. Він є основною і головною рушійною силою економіки ринкового типу, основним мотивом діяльності підприємств в цій економіці [5, с. 37].

Прибуток є найважливішою економічною категорією а його отримання є однією із головних задач підприємства. Прибуток, підприємство одержує тільки в тому випадку, якщо виробляє продукцію або послуги, які задовольняють потреби покупців. З цього випливає, що прибуток показує результат його господарської діяльності, тому що успіх і будь-якого суб'єкта господарювання залежить від того, наскільки ефективно управляють прибутком [6].

Категорія «прибуток» займає найважливіше місце в загальній системі вартісних взаємин, що існують у ринковій економіці і являє собою одним із основних елементів управління суспільним виробництвом. Саме за допомогою прибутку оцінюється діяльність усіх підприємницьких структур. Прибуток є найбільшим джерелом фінансування розширеного відтворення, критерієм його ефективності і одним з головних джерел доходів державного бюджету [3].

Управління політикою прибутковості підприємства зводиться до розробки та впровадження оптимального механізму організаційно-економічного впливу за результатами роботи підприємства, на підвищення його ефективності в порівнянні з витратами, пошуку комплексу інструментів, що дозволяють систематизувати процес отримання доходів (зі стихійного отримання доходів підприємств перейти до регульованих доходів). У той же час, недостатньо забезпечити лише прийнятний рівень прибутковості підприємства.

В умовах сьогодення, ринкова конкуренція повинна бути більш жорсткою, не лише за рахунок фактору ціни, а в результаті появи більш витончених, продуманих форм і методів конкуренції підприємств в ринковому середовищі. Досягнення економічного успіху підприємства, в наш час, частіше обумовлюється дією довгострокових факторів, ніж тих дій, що направлені на економію на всіх видах прямих або накладних витрат. Для досягнення достатнього рівня прибутковості, необхідно, щоб підприємство набагато більше уваги приділяло таким сферам, як реалізація і збут продукції, збільшення доходів, ніж власне управління виробництвом з метою зниження витрат. Так як запити та потреби споживачів є нестабільними та постійно змінюються по всьому світу, то вони стають надзвичайно індивідуалізованими, а насичення ринків товарною масою стає все більш різноманітним; особи, що приймають рішення на підприємстві, якщо вони мають на меті досягнення прийнятного рівня прибутку, повинні неухильно дотримуватися правила: знаходити, перш за все, джерела збільшення доходів, а не концентруватись, виключно, на процесі зменшення витрат суб'єкта господарської діяльності (хоча ці елементи є взаємопов'язаними).

Чинники, що мають вплив на формування прибутку, поділяються на екстенсивні та інтенсивні.

Екстенсивні фактори впливають на процес отримання прибутку через кількісні зміни: обсягу засобів та предметів праці, фінансових ресурсів, тривалості роботи обладнання, чисельності персоналу, фонду робочого часу тощо.

Інтенсивні фактори впливають на процес отримання прибутку через якісні зміни: підвищення продуктивності обладнання та його якості, використання прогресивних видів матеріалів та вдосконалення технології їх обробки, прискорення оборотності оборотних коштів, підвищення кваліфікації та продуктивності праці персоналу, зниження трудомісткості та матеріаломісткості продукції, удосконалення організації праці та ефективніше використання фінансових ресурсів та інше [1].

До основних факторів, що впливає на прибуток відносяться:

1. Конкурентоспроможність продукції, що випускається. В силу того, що підприємство має бути, перш за все, націлене на створення умов для виробництва товарів та надання послуг, які є найбільш якісними та конкурентоспроможними на ринку, через те, що тільки клієнти, потреби яких задовольняються, дають суб'єкту господарської діяльності можливість функціонувати на ринку і отримати дохід.

2. Висока мобільність на ринку, здатність підприємства здійснювати економічні маневри, що робить об'єктивно необхідними облік ринкової кон'юнктури, гнучке маневрування усіма наявними ресурсами для досягнення ефекту.

3. Гнучкість виробництва, здатність швидко змінювати асортимент продукції відповідно до запитів споживачів та здатність пристосовуватись до ритмічності ринкового середовища.

4. Здатність втілювати заходи, щодо покращення якості продукції, що виробляється чи послуг, які надаються; здатність підприємства дати споживачеві товар більш високої якості або товар з новими властивостями, за такі саме витрати [2].

Для отримання максимального прибутку підприємству необхідно:

- постійно модернізувати основні засоби з метою підвищення продуктивності виробництва;
- підтримувати своєчасність оновлення основних фондів;
- комплексно підвищувати рівень кваліфікації персоналу;
- покращувати коефіцієнти оборотності підприємства;
- вдосконалювати процес підготовки матеріалів для виробництва;
- мати високий рівень концентрації, спеціалізації та комбінування виробництва;
- постійно та вчасно запроваджувати нові, прогресивні технології;
- постійно вдосконалювати організацію виробництва та праці з метою скорочення витрат робочого часу;

- проводити автоматизацію виробничих процесів, що дає можливість зменшувати чисельність обслуговуючого та керуючого персоналу, тим самим зменшивши витрати на трудові ресурси.

- оптимізувати структуру продажів, з метою постійного збільшення частки продукції з високою доданою вартістю у структурі реалізованої продукції.

Особливою проблемою є підвищення ефективності діяльності підприємства по організації збуту продукції. Перш за все, необхідно більше уваги приділяти підвищенню швидкості руху оборотних коштів, скорочення всіх видів запасів, домагатися максимально швидкого просування готових виробів від виробника до споживача [4].

Перш за все, до зростання прибутку призводить збільшення виручки від реалізації продукції. Збільшення капітальних вкладень, що вимагає витрати підприємства на закупівлю більш продуктивного обладнання, освоєння нових технологій, розширення виробництва є одним із основних джерел для зростання обсягів виробництва товарів, які користуються попитом. У випадку, якщо підприємство має можливості для проведення капітальних вкладень, має інструмент для зростання свого прибутку, при умові забезпечення рентабельності інвестицій вище темпів інфляції.

Незважаючи на те, що прибуток від продажу продукції займає найбільшу частку в структурі балансової прибутку, аналіз факторів, що визначають їх, має велику актуальність, через можливості для виявлення резервів зростання рівня прибутковості підприємства.

Зниження собівартості витрат при стабільному ринковому середовищі є основний шляхом для збільшення прибутку від продажу продукції (робіт, послуг). Найбільш актуальним цей механізм є для підприємств обробних галузей, через те, що питома вага вартості сировини у собівартості є вищою, ніж на підприємствах інших сфер економіки.

На величину прибутку від продажу продукції впливають також об'єм нереалізованих залишків на початок, і кінець облікового періоду. Значна величина залишків призводить до неповного надходження валового доходу та недоотримання прибутку [6].

Так само важливою є активна діяльність, спрямована на зниження ціни собівартості виробництва, а отже, здешевлення продукції. Вивчення особливостей формування витрат, методів їх обліку в сучасних умовах функціонування галузі і їх впливу на здійснення фінансових операцій дає всі підстави припускати, що від вибору методу обліку витрат, від якого суттєво залежить рівень отриманого прибутку, а також ефективність кругообігу грошових коштів. В наш час, управлінський облік витрат виробництва на підприємстві має відповідати сучасним та актуальним вимогам аналітичної деталізації і узагальнення витрат виробництва для отримання необхідної і достовірної обліково-звітної інформації особами, що приймають рішення на підприємстві з метою оперативного управління виробництвом, собівартістю продукції і цінами реалізації продукції.

Висновки. З вище сказаного випливає, що прибуток є найважливішим завданням для будь-якого комерційного підприємства в ринковій економіці. Чинники, що впливають на прибуток поділяються на екстенсивні та інтенсивні. Основні фактори, що впливають на прибуток підприємства є: конкурентоспроможність продукції, ступінь мобільності підприємства на ринку, ритмічність і гнучкість виробництва, якість системи управління витратами на підприємстві.

На тлі нестабільного становища національної економіки ситуація суб'єктів економічних відносин загострюється їх невідповідністю до кризи. Величина одержуваного підприємством прибутку залежить як від внутрішніх чинників – ефективності використання наявних ресурсів, так і від зовнішніх, основним з яких є стан економіки країни в цілому. Це у свою чергу доводить, що ефективний процес управління прибутком – є одним із найголовніших чинників ефективності господарської діяльності підприємства.

Можна зробити висновок, що фактори підвищення прибутковості підприємства полягають у здатності підприємства використовувати свої ресурси найбільш раціональним шляхом.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі полягають у вдосконаленні методів управління прибутком підприємства з урахуванням сучасних умов господарювання.

Список використаної літератури.

1. Герасимчук В. Г. Стратегічне управління підприємством / В. Г. Герасимчук – К.: КНЕУ, 2010. – 392 с.
2. Гладка Л. І. Управління прибутком в сучасних умовах / Л. І. Гладка, М. О. Домашенко, М. В. Ковальова // Економіка і регіон: наук. вісник Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка. – 2012. – № 1(32). – 18-23 с.
3. Голов Р. С. Економіка і управління на підприємстві: підручник / Р. С. Голов, А. П. Агарков, Е. А. Єрохіна. – М.: Дашков і К. – 2013. – 200 с.
4. Лобан Л. А. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л. А. Лобан. – М.: Сучасна школа, 2011. – 432 с.
5. Пігуль Н. Г. Управління прибутком підприємства / Н. Г. Пігуль. – К.: КНЕУ, 2012. – 198 с.

6. Тульчинська С. О. Визначення доцільності фінансового оздоровлення підприємства на підставі оцінки фінансового потенціалу / С. О. Тульчинська, М. В. Нікітіна // Ефективна економіка № 4. – 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

References.

1. Gerasimchuk, V.G. (2010), *Strategichnu upravleniya pidpriemstvom* [Strategic management an enterprise], KNEU, Kyiv, Ukraine.
2. Gladka, L.I. Domashchenko, M.O. and Kovalev, M.V (2012), “Managing profits in modern conditions”, *Economy and region: sciences. Poltava National Technical University*, vol. 1, no. 32, pp. 18-23.
3. Golov, R.S., Agarkov, A.P. and Yerokhin, E.A. (2013), *Ekonomika i upravlinnja na pidpryjemstvi* [Economics and Management at the Enterprise], Osvita, Kyiv, Ukraine.
4. Loban, L.A. (2011), *Ekonomika pidpryjemstva* [Enterprise economy], Suchasna shkola, Kyiv, Ukraine.
5. Pigul, N.G. (2010), *Upravlinnja prybutkom pidpryjemstva* [Profit Management Enterprise], KNEU, Kyiv, Ukraine.
6. Tulchinskaya, S. and Nikitina, M. (2014), “Features of the formation of own resources of municipal enterprises determination of expediency of the financial making healthy of enterprise on the basic of estimation of financial potential”, *Efektivna ekonomika*, vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua> (Accessed 13 Nov. 2018).

Стаття надійшла до редакції 13.11.2018 р.